

Voorlopige vaststelling directeur/bestuurder	01/06/2023	Proces/document eigenaar	G. Kolker
MR: Personeelsgeleding instemming / advisering / informatie Oudergeleding instemming / advisering / informatie Leerling geleding instemming / advisering / informatie	08/06/2023	Versienummer	1.0
Definitieve vaststelling directeur/bestuurder	09/06/2023	Communicatie	
Ingangsdatum	01/07/2023	Website	Ja / Nee
Evaluatie	01/06/2025	Esdaldrive Personeelshandboek Personeelsinfo	Ja / Nee Ja / Nee

Burgerschap

Versiebeheer

Versie	Actie	Datum
0.1	Bespreking in Stuurgroep Onderwijs & Kwaliteit	13/12/2022
0.2	Bespreking in thema-mt	21/12/2022
0.3	Bespreking stuurgroep O&K	15/02/2023
0.4	Vaststelling MT	14/03/2023
0.5	Vastelling KD	03/04/2023
0.6	Bespreking MR	20/04/2023
0.7	Toetsing bij docent LOB Borger	15/05/2023
0.8	Voorgenomen besluit bevoegd gezag	01/06/2023
0.9	Bespreking MR	08/06/2023
1.0	Vaststelling bevoegd gezag	09/06/2023

Inhoud

Voorwoord.....	5
1. Visie	6
2. Visie op burgerschap.....	7
3. Doelen	8
3.1 Inleiding.....	8
3.2 Doelen.....	8
4. Inhoud	9
4.1 Inleiding.....	9
4.2 De bouwstenen.....	9
4.2.1 Kern democratie (bouwstenen 1-3).....	9
4.2.2 Kern diversiteit (bouwstenen 4-6).....	9
4.2.3 Digitaal Samenleven (bouwsteen 7)	9
5. Aanpak en activiteiten	10
6. Schoolklimaat.....	11
7. Resultaten	12
8. Professionalisering	12
9. Kwaliteitszorg.....	12
10. Verbinding.....	13
Bijlage 1 Inventarisatiemodel burgerschap	14

Voorwoord

De wet die sinds 1 augustus 2021 van kracht is, benadrukt de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en de school als oefenplaats voor democratisch burgerschap. Scholen moeten hun burgerschapsonderwijs opnieuw onder de loep nemen, om na te gaan of ze voldoen aan de wet.

Ze kunnen in hun beleid en visie verantwoorden hoe ze werken aan de volgende aspecten:

- Het nadrukkelijk en expliciet bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat (wetsartikel a).
- Het beschrijven hoe ze met hun leerlingen werken aan de sociale en maatschappelijke competenties die nodig zijn om te functioneren in een pluriforme democratische samenleving (wetsartikel b).
- Het borgen van aandacht voor en kennis van soorten van diversiteit op het niveau van groepen en individuen en het bevorderen van de acceptatie daarvan (wetsartikel c).
- Het vormgeven van de school als oefenplaats voor democratisch burgerschap (wetsartikel d).

Het nieuw ingevoerde wettelijk kader leidt ook tot een andere vorm van inspectietoezicht (Inspectie, 2021). Sinds 2006 werd burgerschap als apart domein gezien, maar nu kijkt de Inspectie hoe scholen burgerschap een plek geven in het hele onderwijsaanbod. Het schoolklimaat is een belangrijke leidraad. De Inspectie zet nieuwe onderzoekskaders in om te beoordelen of de elementen uit de wettelijke burgerschapsopdracht voldoende aan bod komen. De Inspectie hanteert geen eigen eisen; maar neemt de minimumeisen van de wet als uitgangspunt. Scholen moeten voldoen aan de wettelijke eisen, maar mogen die invullen op een manier die past bij de school.

Al met al een reden om het burgerschapsonderwijs bij het Esdal College onder de loep te nemen.

Voor het Esdal College is bovenstaand een aanleiding voor het ontwikkelen van burgerschapsonderwijs, niet de reden. De reden is gelegen in het realiseren van onze doelstelling, visie en ambities. Die willen we op een goede manier vormgeven, zodat onze leerlingen zich kunnen ontwikkelen in verbinding en met aandacht voor de mens en de maatschappij.

1. Visie

Het Esdal College werkt aan de toekomst en ontwikkeling van zijn leerlingen door in verbinding en met aandacht voor mens en maatschappij invulling te geven aan onze visie:

Hallo toekomst, ...
hier ben ik,
hier ben jij,
hier zijn wij!

Onze ambities:

1. We werken aan de toekomst en intellectuele ontwikkeling van onze leerlingen.
2. We werken aan de toekomst en sociaal-emotionele ontwikkeling van onze leerlingen.
3. We geven in verbinding en met aandacht voor de mens invulling aan 'Hallo toekomst, hier ben ik, hier ben jij, hier zijn wij!'
4. We geven in verbinding en met aandacht voor de maatschappij invulling aan 'Hallo toekomst, hier ben ik, hier ben jij, hier zijn wij!'

2. Visie op burgerschap

De visie van het Esdal College op Burgerschap is afgeleid van onze algemene visie en gebaseerd op 'Wereldgericht onderwijs' door Gert Biesta (2022). Burgerschap is een van de manieren waarop we vorm kunnen geven aan onze doelstelling.

Onze doelstelling:

Het Esdal College werkt aan de toekomst en ontwikkeling van zijn leerlingen door in verbinding en met aandacht voor mens en maatschappij invulling te geven aan onze visie.

Het Esdal College is een openbare school waarbij veel aandacht is voor het respectvol samenleven en samenwerken. We bieden wereldgericht onderwijs. Onze leerling staat centraal.

Hallo Toekomst

We werken aan de toekomst van onze leerlingen door ze te helpen om actieve, zelfstandige, gemotiveerde, solidaire en sociale wereldburgers te zijn. Wij helpen hen kennis, inzicht en vaardigheden te verwerven die hen helpen om in de wereld te kunnen handelen (kwalificatie).

Hier ben ik

Burgerschapsonderwijs is gericht op het toerusten en aanmoedigen van leerlingen om in en met de wereld te bestaan en om dat zelfstandig te doen (persoonsvorming).

Hier ben jij

Leerlingen gaan uit van verschillen tussen mensen en kennen de kracht van het samenbrengen daarvan.

Hier zijn wij

Na de Esdalperiode in hun leven kunnen zij, passend bij hun leeftijdsfase, participeren in een pluriforme samenleving vanuit de waarden respect, verbinding en aandacht (socialisatie).

Wereldgericht onderwijs betekent dat de persoonsvorming, de socialisatie en de kwalificatie zich niet beperken tot de eigen omgeving en de samenleving als geheel, maar onderdeel zijn van de complexe wereld waarin onze leerlingen leven en waartoe zij zich moeten leren verhouden.

Daarbij is een hele belangrijke taak weggelegd voor de docenten. Zij zijn degenen die de dagelijkse werkelijkheid van de wereld helpen duiden.

3. Doelen

3.1 Inleiding

Bij burgerschapsvorming gaat het om de ontwikkeling van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en mensenrechten en het bijbrengen van de sociale en maatschappelijke competenties die leerlingen in staat stellen om deel uit te maken van, bij te dragen aan en hun plek in te nemen in de samenleving. Dat doen we te werken aan houding, vaardigheden en kennis en inzicht.

3.2 Doelen

Bij burgerschapsonderwijs staan drie basiswaarden centraal die van belang zijn in de democratische, pluriforme samenleving: vrijheid, gelijkheid en solidariteit. Ook leren de leerlingen over historische contexten waar de drie basiswaarden, maar ook democratie en de democratische rechtsstaat uit zijn voortgekomen.

Hoofddoelen van het onderwijs bij het Esdal College zijn:

- kwalificatie
- socialisatie
- persoonsvorming.

Burgerschapsonderwijs draagt bij aan al deze hoofddoelen. Voor burgerschapsonderwijs is het belangrijk dat leerlingen kennis hebben van en inzicht krijgen in onze diverse samenleving, de werking van onze democratische rechtsstaat en hun rol daarin. Ook bij het aansluiten op verschillende vormen van vervolgonderwijs of de arbeidsmarkt (kwalificatie) is burgerschap een belangrijk aandachtspunt. Persoonsvorming en reflectie op de eigen identiteit is essentieel voor burgerschap: om betekenis te geven aan de wereld om hen heen en aan hun eigen rol daarin, moeten leerlingen zich bewust worden van wie ze zijn of willen worden en hoe ze zich tot een ander en het andere willen verhouden. Socialisatie komt in de context van burgerschap neer op het inwijden van leerlingen in een democratische cultuur en het stimuleren van een humane en vreedzame houding ten opzichte van anderen en de wereld om hen heen. Daar hoort individuele vrijheid bij, begrensd door de vrijheid van de ander en door de mogelijkheden van de leerling. De spanning die zich hier aandient tussen individuele vrijheid en sociale normen is niet op te heffen: zowel autonomie als het vormgeven aan inclusie en sociale cohesie vanuit gedeelde waarden zijn tegelijkertijd doelen van het (burgerschaps)onderwijs. Studie van de vormen en de normen van de democratische rechtsstaat, het gesprek over sociale en maatschappelijke verschijnselen en problemen en de persoonlijke ervaring daarvan maken van burgerschapsvorming een zo open mogelijk, kritisch-reflectief proces.

Een ander doel is dat leerlingen zicht bewust zijn van wat burgerschap is, wat het inhoudt en op welke wijze alle vakken daar vorm aan geven in een doorlopende leerlijn.

4. Inhoud

4.1 Inleiding

Voor de inhoud van burgerschap hebben we gekozen voor de indeling in de bouwstenen van SLO. In bijlage 1 het inventarisatieschema dat op de locaties gebruikt wordt.

4.2 De bouwstenen

4.2.1 Kern democratie (bouwstenen 1-3)

Het leren over de democratische rechtsstaat is uitgewerkt in drie bouwstenen.

- Bouwsteen 1: Vrijheid en gelijkheid
- Bouwsteen 2: Macht en inspraak
- Bouwsteen 3: Democratische cultuur
 - o Denk- en handelwijzen
 - o Vaardigheden: presenteren, samenwerken, onderzoek doen

Deze bouwstenen belichten elk een ander aspect van de democratie, maar moeten nadrukkelijk in samenhang worden gezien.

Bouwstenen 1 en 2 hebben daarbij een sterke kenniscomponent. De derde bouwsteen biedt vooral ruimte voor het toepassen van burgerschapsvaardigheden. Het gaat hierbij dan ook niet slechts om 'leren over', maar ook leren door te ervaren, te ondergaan en toe te passen.

4.2.2 Kern diversiteit (bouwstenen 4-6)

De kern diversiteit kent ook drie bouwstenen.

- Bouwsteen 4: Identiteit
- Bouwsteen 5: Diversiteit
- Bouwsteen 6: Solidariteit

Bouwsteen 4 gaat uit van de vrijheid van ieder individu en van elke groep om een eigen identiteit te hebben en/of te ontwikkelen. Het leren over diversiteit of pluriformiteit is uitgewerkt in de bouwsteen 5. Deze twee bouwstenen zetten de feitelijke kennis 'klaar', en bieden mogelijkheden om daarop te reflecteren (wat betekent dat voor mij?).

De derde bouwsteen, over 'Solidariteit' gaat om mogelijkheden voor het toepassen van burgerschapsvaardigheden en roept dus op om te handelen. Voor deze drie bouwstenen, meer in het bijzonder voor 4 en 5, geldt dat zij samenhangen.

4.2.3 Digitaal Samenleven (bouwsteen 7)

Het gaat bij deze bouwsteen over de invloed van de digitalisering op burgerschap en over het bespreken van maatschappelijke kwesties rond burgerschap in de digitale (online) wereld. Denk aan aspecten zoals; rechten, regels en verantwoordelijkheden in de digitale (online) wereld.

5. Aanpak en activiteiten

Elke locatie heeft per vak een overzicht ingevuld waarin per kern en/of bouwsteen is aangegeven:

1. Het deelonderwerp
2. Het leerjaar
3. De activiteit
4. De tijd in het jaar
5. Het doel van de activiteit

Dit schema is als bijlage bij de vakwerkplannen gevoegd.

6. Schoolklimaat

Alle locaties van het Esdal College zijn veilige leer- en werkomgevingen. Uit de strategische doelen blijkt dat we werken aan burgerschap, met name door de ambities 2 en 4.

- 2 Werken aan de toekomst en ontwikkeling van zijn leerlingen blijkt ten aanzien van de sociaal-emotionele ontwikkeling uit:
In 2026
 - heeft het onderwijs er toe bijgedragen dat leerlingen inzicht hebben in zichzelf
 - heeft het onderwijs er toe bijgedragen dat leerlingen zich in anderen kunnen verplaatsen
 - hebben leerlingen zicht op hun interesses en talenten en zijn ze binnen het Esdal College in de gelegenheid deze verder te ontwikkelen
 - zijn leerlingen in staat tot zelfsturing
 - maakt burgerschap onderdeel uit van alle vakken
 - maakt het ontwikkelen van sociale vaardigheden onderdeel uit van het lesaanbod van alle vakken in alle leerjaren
 - zijn leerlingen in staat zelfstandig keuzes te maken voor hun schoolloopbaan

- 4 In verbinding en met aandacht voor de maatschappij invulling geven aan 'Hallo toekomst, hier ben ik, hier ben jij, hier zijn wij!'
 - In 2026
 - hebben alle leerlingen zich jaarlijks belangeloos ingezet voor de maatschappij
 - wordt een deel van het onderwijs in samenwerking met partijen buiten de school georganiseerd
 - maken maatschappelijke vraagstukken onderdeel uit van het lesaanbod
 - zijn leerlingen in staat om maatschappelijke en beroepsmatige kwesties te bevragen vanuit verschillende perspectieven

Daarbij werken en leren we vanuit respect, verbinding en met aandacht en we waarderen en respecteren verschillen en kennen de kracht van het samenbrengen daarvan.

Ook geeft elke locatie de leerlingparticipatie vorm door een leerlingenraad of een leerlingparlement te hebben. Met deze vertegenwoordiging van leerlingen wordt gesproken over de kwaliteit van de begeleiding en het onderwijs. Op deze wijze leren leerlingen wat vertegenwoordiging inhoudt en hoe ze beleid kunnen beïnvloeden.

Een bijzondere vorm van het leren je te verhouden tot de wereld is de wijze waarop het Esdal College, samen met de andere VO-scholen in Emmen en Coevorden, het ISK-onderwijs heeft georganiseerd.

Het Esdal College organiseert op alle locaties onderwijs waarbij je intellectuele niveau niet bepalend is, maar je interesse en talent. Zo worden de Talentlessen georganiseerd voor alle leerlingen, van basisberoepsgericht tot en met gymnasium.

De zogenoemde taalklassen worden georganiseerd op drie van de zes locaties. De taalklasleerling doet mee aan niet-lesgebonden activiteiten met onze reguliere leerlingen.

Elke locatie kiest jaarlijks een goed doel waarvoor leerlingen zich belangeloos inzetten.

Ook heeft een aantal van de locaties nog een maatschappelijke stage.

7. Resultaten

Onze school heeft inzicht in de resultaten van ons burgerschapsonderwijs. De resultaten worden deels formatief geëvalueerd, zoals bij de maatschappelijke stage. Deels wordt er ook summatief getoetst, zoals bijvoorbeeld bij geschiedenis, maatschappijleer, waar burgerschaps bouwstenen onderdeel zijn van het curriculum.

Jaarlijks spreekt de schoolleiding met alle vaksecties. Onderdeel van dat gesprek zijn de activiteiten voor burgerschap.

Burgerschap is onderdeel van de vakwerkplannen. Elk vak heeft een inventarisatie gemaakt van de vakinhouden en activiteiten voor burgerschap.

De schoolleiding checkt of alle gebieden daadwerkelijk aan bod komen.

Op het lesobservatieformulier dat door teamleiders en coaches wordt gebruikt is burgerschap opgenomen.

8. Professionalisering

Jaarlijks vraagt de schoolleiding aan medewerkers, secties en team naar de scholingswensen. Er wordt hierbij expliciet gevraagd naar de behoefte aan scholing op het gebied van burgerschap. Voor de vakken waar de bouwstenen onderdeel zijn van het curriculum worden scholingen veelal door de vakverenigingen aangeboden en gevolgd door de collega's.

Ook scholingen op het gebied van sociale vaardigheden en maatschappelijk zaken, zoals omgaan met seksueel grensoverschrijdend gedrag, worden centraal aangeboden of door individuele medewerkers aangevraagd.

In gesprekken van de schoolleiding met de secties komt scholing expliciet aan de orde en daarmee ook scholingen op het gebied van burgerschap.

9. Kwaliteitszorg

Burgerschap is onderdeel van het reguliere kwaliteitszorgsysteem van het Esdal College.

Dat betekent concreet dat burgerschap:

- onderdeel is van het vakwerkplan
- agendapunt is in de gesprekken tussen schoolleiding en vaksecties
- is opgenomen in het schoolplan van de locatie
- is opgenomen in het jaarplan van de locatie
- onderwerp is in de managementgesprekken tussen de kerndirectie en de schoolleiding die tweemaal per jaar gevoerd worden
- aan de hand van de PDCA-cyclus geëvalueerd wordt

10. Verbinding

Verbinding is een van de centrale waarden van het Esdal College, dat moge blijken uit de uitleg die we in het strategisch beleidsplan 2021-2026 geven over onze visie en ambities.

Onze doelstelling:

Het Esdal College werkt aan de toekomst en ontwikkeling van zijn leerlingen door in verbinding en met aandacht voor mens en maatschappij invulling te geven aan onze visie:

*Hallo toekomst, ...
hier ben ik,
hier ben jij,
hier zijn wij!*

Hieronder lichten we één en ander verder toe.

Hallo toekomst, ...

- Met 'Hallo' laten we zien dat je welkom bent bij het Esdal College. Wij zijn een openbare school. Ons uitgangspunt is, dat iedereen goede bedoelingen heeft. Vanuit dit uitgangspunt zeggen we 'Hallo' en heten we je welkom.
- Met 'Toekomst' maken we duidelijk dat we vooruitkijken. We zijn nieuwsgierig en willen ontdekken wat we in onze mars hebben. We beseffen dat we onderweg zijn, dat we veranderbereid moeten zijn als we vooruit willen komen. Dat geldt niet alleen voor de leerlingen, dat geldt ook voor alle medewerkers aan het Esdal College. Iedereen werkt aan de eigen inzetbaarheid en staat open voor nieuwe ontwikkelingen.
- In 'Hallo toekomst' schuilt de belofte dat op de dag dat jij je tijd op het Esdal College afsluit, jij klaar bent voor de toekomst. Doelbewust, zelfverzekerd en ready to go! We geloven in onze leerlingen, onszelf en in elkaar.

Alle elementen uit de nieuwe centrale doelstelling komen hierin terug:

'Wij werken in verbinding en met aandacht voor mens en maatschappij aan de toekomst en ontwikkeling van onze leerlingen.'

- Dit betekent dat je op het Esdal College mag zijn wie je bent. Alle niveaus, achtergronden en interesses zijn welkom. Je mag jezelf zijn en je wordt geholpen om je eigen interesses en talenten te ontdekken en te ontwikkelen. Andersom leer je ook met een open blik naar verschillen te kijken en daar vanuit nieuwsgierigheid mee in contact te zijn in plaats vanuit het oordeel. In de nieuwsgierigheid ontstaat immers de verbinding en kan er sprake zijn van een dialoog.
- Bij het Esdal College nemen we ieders kwaliteiten als vertrekpunt. Wij helpen je jouw talenten te ontwikkelen. We leren van elkaar. We focussen op wat je wel kan en niet op dat waar je minder goed in bent. Hoe wij ons onderwijs en onze scholen inrichten draagt hier aan bij.
- Je ontwikkelt zelfstandigheid en leert ook samenwerken. Twee belangrijke aspecten voor de toekomst.
- We kijken en onderzoeken hoe iets wel kan en zetten ons daarvoor in.
- We waarderen en respecteren verschillen en kennen de kracht van het samenbrengen daarvan. Ingetogen of luidruchtig, doeners en denkers; ze lijken misschien niet bij elkaar te passen, het zijn echter deze verschillen die ons verbinden en ons boven onszelf doen uitstijgen.
- Dat iedereen gewoon zichzelf kan zijn, maakt ons een onwijs fijne school.

Bijlage 1 Inventarisatiemodel burgerschap

Democratie

- Vrijheid en gelijkheid
- Macht en inspraak
- Democratische cultuur
 - Denk- en handelwijzen
 - Vaardigheden: presenteren, samenwerken, onderzoek doen

Vak	deelonderwerp	leerjaar	activiteit	tijd in het jaar	doel
Algemeen					

Diversiteit

- Identiteit
- Diversiteit
- Solidariteit

Vak	deelonderwerp	leerjaar	activiteit	tijd in het jaar	doel
Algemeen					

Digitaal samenleven

- Duurzaamheid
- Globalisering
- Technologisch burgerschap

Vak	deelonderwerp	leerjaar	activiteit	tijd in het jaar	doel
Algemeen					